

Høringssvar: Håndtering av overvann - Forslag til endringer i plan- og bygningsloven

Det er mange viktige og samfunnsnyttige argumenter for bedre håndtering av overvann i møte med et endret klima. Disse er grundig presentert og begrunnet i høringsnotatet, og blir ivaretatt av flere sterke organisasjoner. Vårt utgangspunkt for å svare på høringen er overvannshåndteringens betydning for natur og miljøkvaliteter, først og fremst bedre vannkvalitet. I tillegg vil blå-grønne løsninger i urbane miljøer ikke bare utgjøre små oaser for insekter, fugler og andre organismer, men vil, riktig utformet, også kunne gi økt trivsel og velvære for menneskene.

For å sette det på spissen kan vi si at vi ikke er enige i at overvann er et problem. Det er de tette flatene som er problemet. Samt tungmetallene, partiklene og miljøgiftene på disse overflatene, som forurenses vannet.

Overvann må ikke blandes med kloakk; kraftig forurensset overvann bør filtreres/renses

Kloakk må kunne håndteres og renses i henhold til gjeldende krav, uten at overvann risikerer å blandes inn slik at volumene blir uhåndterlige og at urensset kloakkvann havner på avveie. Mange norske renseanlegg klarer i dag ikke å gjøre jobben sin, da de ikke kan håndtere de store «utvannede» volumene som blir da overvann og kloakk blandes.

En annen viktig grunn til å holde overvannet borte fra de kommunale renseanleggene er at renseanleggene ikke er bygget for å fjerne tungmetaller og miljøgifter som kommer med overvannet. Derfor bør overvann håndteres separat, gjennom den så kalte tretrinnsstrategien, med infiltrasjon, fordrøyning og frie flomveier. Dette øker også sjansen for at det organisk rike slammet fra renseanlegg kan brukes som gjødsel/til jordforbedring.

Overvann fra kraftig forurensede overflater bør samles opp/håndteres slik at tungmetaller, partikler og annen miljøskadelig forurensing i størst mulig grad kan fanges opp før de kommer ut i resipienten.

I møte med våtere klima, og for å unngå smittefare ved kloakk på avveie – samt unngå at miljøgifter kommer ut i vannveiene, mener vi at samfunnet vil tjene på adskilte systemer for overvann og avløp.

Nybyggnasjon

Det er viktig med tydelige krav for at det ved all form av nybygg opparbeides gode overvannsløsninger. Slik overvannsutvalget konkluderer, legger de gjeldende reglene i stor grad opp til borttransport i rør. Som fremgår av høringsnotatet er det både dyrt og i lengden risikabelt da det ikke kan dimensjoneres for ekstremværssituasjoner. Det er derfor viktig at endringene i plan- og bygningsloven fører til at man fra nå av i stedet har blå-grønne løsninger som standard, og at rør kun brukes i unntakstilfeller.

Det er selvfølgelig ikke ønskelig å måtte bruke verktøy som ekspropriasjon, men der hvor det er samfunnsmessig viktig å gjennomføre et tiltak som går på overvannshåndtering, er det viktig at slike virkemidler finnes.

Eksisterende bebyggelse

Slik høringsnotatet redegjør for oppfyller ikke eksisterende bebyggelse de krav man i dag ville ha stilt til håndtering av overvann. Overvannsutvalget vurderte at det av praktiske og økonomiske årsaker ikke er hensiktsmessig å oppdimensjonere ledningsnett i eksisterende bebyggelse slik at det alene skal kunne håndtere avrenning som følge av ekstrem nedbør. Vi støtter derfor forslaget om å ta frem andre virkemidler for å kunne stille krav til håndtering av overvann i eksisterende bebyggelse. Hvis det er risiko for at slike pålegg ikke tas i bruk av hensyn til kostnadene for den enkelte, bør det vurderes støtteordninger med tanke på de meget store samfunnsgevinstene med bedre overvannshåndtering. Det bør også veies inn at det selvfølgelig også ligger i den enkelte grunneiers interesse, siden grunneier skal forhindre at oppsamlet overvann fra egen eiendom medfører ulemper for omgivelsene, men det er allikevel mulig det er samfunnsøkonomisk lønnsomt å gi støtte til tiltak for å få gode blå-grønne løsninger.

Ny § 28-9 og § 31-9

Vi støtter forslaget om ny § 28-9 i plan- og bygningsloven. Vi mener det er viktig med tydelige krav for nye byggeprosjekter og støtter forslaget om ny § 28-9 med et generelt krav om at tomtens evne til å infiltrere/fordrøye overvann ikke må reduseres, slik at overvann i størst mulig grad skal håndteres/fordrøyes på tomten og at det, der det er behov for det, også kan kreves tiltak for forsvarlig avrenning.

Det er også viktig at samfunnet får virkemidler som kan sikre bedre håndtering av overvann i eksisterende bebyggelse, siden det er der problemene er størst, og vi støtter derfor forslaget til ny § 31-9 andre og tredje ledd, med

- hjemmel for krav til bebygd eiendom om fordrøyning eller tilkobling til offentlig anlegg.
- hjemmel for krav til bebygd eiendom om opparbeiding av privat fellesanlegg for flere eiendommer.

Kost-nytte-vurdering i vurderingen av pålegg

Departementet foreslår at det kun skal gis pålegg der hvor kostnaden ikke blir uforholdsmessig stor, at man må veie omfanget av det overvannsproblem som skal løses opp mot kostnadene tiltaket medfører. Her er det viktig at kostnadene veies opp mot ikke bare kostnader ved evt. flomskade på egen eiendom og hos naboene nedstrøms, men også fanger opp kostander av større belastning på renseanlegg og andre «nedstrøms» kostnader som følger av at vannet ikke fordrøyes og tillates å infiltrere.

Vi synes det er viktig at dette kobles opp mot forslaget til ny § 22a om å gi kommunen hjemmel til å kreve at eier av tilknyttet eiendom sørger for tiltak på egen eiendom for å håndtere overvannet som kobles fra ledningsnett. Vi synes også det virker riktig at et slikt pålegg gis for å løse overvannsproblem (eller faren for disse) på de eiendommer som pålegget rettes mot.

Det hele må kobles opp mot samfunnsnyttene ved en bedre overvannshåndtering, i stor og liten skala. Risikoen for å få høye erstatningskrav i fanget hvis overvann fra din tomt forårsaker skader hos naboene bør gjøre at det finnes en viss betalingsvilje for å få på plass gode løsninger. Men det kan selvfølgelig også være tilfeller der kommunen ønsker å gjennomføre et tiltak selv om nytten ikke er like direkte koblet til den enkelte eiendommen. Det trengs derfor både kompetanse og ressurser til kommunene for at de skal kunne utarbeide gode tiltak for hvordan de skal løse store overvannsutfordringer. Slik det står i høringsnotatet er kommunenes rolle avgjørende: *«Hvorvidt tiltakene faktisk er samfunnsøkonomisk lønnsomme, vil imidlertid avhenge av at kommunen har kompetanse og kapasitet til å gjøre de nødvendige beregningene og ut fra disse stille tilstrekkelige og nødvendige krav til utbygger og boligeiere.»*

Kompetanse og ressurser i kommunene for å få overvann inn i planene

Ved utforming av arealplaner og utearealer skal vannressurslovens § 7 annen ledd tas i betraktning, som sier at utbygging og annen grunnutnytting bør skje slik at nedbøren fortsatt kan infiltrere i grunnen og at tette flater bør unngås dersom dette er mulig. Kommunen har etter denne paragrafen myndighet til å gi pålegg også for eksisterende bebyggelse. I høringsnotatet fremgår at bestemmelsen etter det departementet kjenner til brukes i liten grad. I NOU «Overvann i byer og tettsteder — Som problem og ressurs», kapittel 4.4, står det at denne bestemmelsen er lite kjent i kommunene og at *«Det er dessuten uklart hvor langt den rekker, for eksempel om den kan benyttes for å kreve at tette flater fjernes og erstattes med beplantning og andre tiltak som bidrar til bedre infiltrasjon og fordrøyning av overvannet.»* Den lite utstrakte bruken av vannressurslovens § 7 viser at en paragraf ikke hjelper stort hvis den hverken er kjent, blir brukt eller praktiseres slik at den løser de problem den er tenkt å gjøre. Dette avdekker et behov av bedre tilgang til riktig informasjon, riktig kompetanse og nok ressurser til gode planprosesser i kommunene.

I høringsnotatet fremkommer at det er vanskelig å få til gode blå-grønne overvannstiltak fordi finansieringen av åpne overvannsanlegg ikke er like godt innarbeidet i regelverket som ledninger. I samme NOU, Boks 4.1, «Overvann i vann- og avløpssektoren og plansektoren», står det at Hovik mfl. (2014) studerte ulikheten mellom Vann- og avløpssektoren og plansektoren og fant at *«Vann- og avløpssektoren sjelden fikk gehør i plansektoren, som ikke var kommet like langt i å ta hensyn til klimakunnskap og klimatilpasning. En mulig forklaring er at plansektoren har vært gjennom store endringer de siste tiårene, ved at planarbeidet har beveget seg mer i retning av å drive tilrettelegging for private utbyggere, som også har overtatt mye av planarbeidet.»* Et annet aspekt når det gjelder planer og gjennomføring er at situasjonen ofte er den, slik det står i notatet, «en utbygging berører flere eiere og flere utbyggere som ikke er tilstrekkelig koordinert verken i tid eller rom.» Det viser at det kreves tydelige krav som tvinger både utbyggere og de ulike sektorene i kommunen til å ta med overvannshåndtering i alle prosjekter/utbyggingsplaner, både i finansieringen og i planene. Og at det kreves virkemidler og ressurser som kan sikre gjennomføring.